

Gekeken naar de bruto-tonnen valt de Europese aardappeloogst van 2006 nog mee. Het toonaangevende Duitse markt bureau ZMP houdt de totale oogst op 40 tot 41 miljoen ton; vergelijkbaar met 2003. De bruikbare oogst pakt echter veel lager uit vanwege doorwas en andere kwaliteitsproblemen. Wie goede aardappelen heeft, is spekoper.

**Door: Egbert Jonkheer,
Eric de Lijster en Johan Wierenga
Fotografie: Anton Dingemans,
Egbert Jonkheer en Susan Rexwinkel**

Wie dacht dat het vorig jaar al een raar groeiseizoen was, weet sinds dit seizoen wel beter. Het ene na het andere meteorologisch record ging aan diggelen en dat drukt een duidelijke stempel op de aardappeloogst. De hitte in juli had een extreem lage opbrengst van de vroege rassen tot gevolg. De regen die daarop volgde, maakte de kilo's van de late rassen nog aardig goed. Maar met de kwaliteit is het beduidend slechter gesteld. Afgelopen weken werd pas duidelijk op welke schaal doorwas voorkomt. „We dachten dat het hier in de polder wel meeviel”, meldt Gerwin Dibbits, inkoper van fritesfabrikant McCain, vanuit Flevoland. „Maar wat ik zie in de proefrooiingen valt me niet mee.” Behalve doorwas komt er rot voor. Als direct gevolg van de vele neerslag, maar ook door phytophthora, dat volop geprofiteerd heeft van de nieuwe loofontwikkeling. Volgens Dick Zelhorst, directeur van handelshuis Korteweg, dat voor Aviko de inkoop verzorgt, is het nog moeilijk om de omvang van de schade in te schatten. „Wij komen van alles tegen. Deze periode zijn het glaskoppen in de Felsina's die voor problemen zorgen. Straks krijgen we te maken met partijen Bintje, Ramos en Agria met doorwas. Toch kan het onderwatergewicht zich nog aardig herstellen als het weer een beetje meewerkt.”

Voor telers is het moeilijk om te bepalen wat ze met probleempartijen aanmoeten. Dibbits: „Voor de extremen is het wel duidelijk. Percelen met 380 gram onderwatergewicht kunnen dood en die met 280 moet je zien gezond te houden. Maar wat doe je met een Bintje dat op 350 zit? Loopt dat cijfer nog op of wordt dat een glasbak? Zeg het maar.”

Bruto-tonnen

In de landen om ons heen kampen aardappeltelers met hetzelfde probleem. Frankrijk en Engeland komen er relatief goed vanaf. Zij

hebben dan ook de meeste beregeningsmogelijkheden. Maar in België, waar veel Bintjes worden geteeld, is de situatie ronduit ernstig. Uit proefrooiingen van het Belgische onderzoeksinstituut PCA in week 34 bleek dat 36 procent van de knollen doorwas heeft. Op hetzelfde moment in 2005 was dat 19 procent, in 2004 2 procent. Marc Goeminne, onderzoeker van het PCA: „Het onderwatergewicht is dan ook een ramp. In de laatste meting bedroeg die 329 gram, het laagste cijfer sinds jaren.”

Omdat België als een van de weinige landen uitgebreid proefrooiingen doet, is het ook interessant om te zien hoe de opbrengst zich verhoudt tot andere jaren. Die blijkt slechts één ton per hectare lager dan vorig jaar. En door het groeiende slot van het seizoen pakt de uiteindelijke opbrengst naar verwachting hoger uit. In kilo's bruto welteverstaan. Want wat er aan bruikbare kilo's overblijft, zal vanwege de vele aardappeltarra minder zijn.

De schatting van de totale oogst in de Europese Unie is dan ook geen goede graadmeter voor wat de markt gaat doen. Afgelopen week maakte het Duitse marktinformatiebureau ZMP haar voorspelling bekend: tussen de 40 en 41 miljoen ton, een hoeveelheid die gelijk is aan het droge jaar 2003. Toch hebben de verwerkers beduidend minder aardappelen tot hun beschikking dan in dat jaar.

Moeilijke markt

Hoe een en ander zich in de prijs gaat vertalen, is moeilijk te overzien. Telers die over gave partijen beschikken zijn spekkoper. Zij zullen de deuren van de bewaarplaats voorlopig nog goed dichthouden. Andere telers moeten afwachten hoe het product zich laat bewaren en welke partijen de industrie uiteindelijk wil verwerken.

De termijnmarkt is aan het weifelen. De aprilcontracten op de beurs in Hannover gingen een tijdje voorbij de 25 euro maar zakten daarna terug naar 23 euro. Edwin Burgers van adviesbureau DCA-Markt: „Er ligt duidelijk een bodem in de markt van pak hem beet 20 euro. Hoe de koers zich verder gaat ontwikkelen hangt af van de vraag: hoe komt de hoofddoelgroep uit de grond en hoe laat die zich bewaren?” De prijzen af land in Nederland kelderden vorige week van 20 naar 14 tot 15 euro per 100 kilo. Rooimachines konden na lange tijd weer het land op en er was bovendien ruim aanbod van aardappelen uit België. Ook de komende weken zullen de verwerkers goed voorzien zijn met partijen waarvan het niet verantwoord is ze te bewaren.

WIL STRAATHOF, Pootgoedteler in Rutten:

‘Elk jaar zo’n julimaand’

Begin deze maand kon eindelijk een begin worden gemaakt met de oogst van pootgoed. De lichte grond in de Noordoostpolder was het eerst aan de beurt. Zo ook bij akkerbouwer Wil Straathof, die in de omgeving van Rutten 38 hectare pootaardappelen teelt.

De moeder van Wil Straathof heeft het precies bijgehouden: 212 mm regen kwam er in augustus naar beneden. En ook vandaag miezert het af en toe nog een beetje. Maar de rooier draait gestaag zijn rondjes in een perceel Mona Lisa.

Zodra het enigszins kon hebben de Straathofs een begin gemaakt met de pootgoeddoogst. Af en toe moest er een extra trekker aan te pas komen om de boel weer vlot te trekken. „Je kunt wel blijven wachten maar op een gegeven moment moet je wat”, stelt Straathof nuchter. Het heeft in elk geval als resultaat dat hij in de eerste week van september de helft van het areaal in de schuur heeft liggen.

Op het perceel waar hij nu bezig is, rooit het als een tierelier. Diepe sporen zijn nergens te bekennen en de lichte grond laat zich goed uitzeven. Bovenaan de tweede rooimat is de meeste grond al verdwenen en kluiten zijn er niet. Toch kan Straathof niet echt snel rijden. Er staan nogal wat graspolletjes op de ruggen en de axiaalrollen moeten de gelegenheid krijgen

om die eruit te trekken. Ook de mensen die in de schuur aan de band staan, moeten er nog de nodige graspollen uitvissen. Verder verschijnt er weinig rommel op de band. Behangen met een mooie laagje grond gaan ze de hoop op.

Beregenen

Over de kwaliteit van zijn poters is Straathof aardig te spreken, met uitzondering van zes hectare Voyager die is afgekeurd wegens bacterieziekte. „Zonde. Het was aangekocht S-materiaal.” Met wat extra stikstof groeien die nu door voor consumptie.

De Mona Lisa's, die nu over de rooimachine gaan, zien er goed uit. Vlakbij de kopakkers van het perceel komt wel eens wat waterrot tevoorschijn. Maar ondanks de lange periode in de grond heeft rhizoctonia zich nog nauwelijks ontwikkeld. Ook de aantasting door schurft valt mee. Hier en daar zijn wel pokplekken te zien, maar de meeste knollen zijn blank.

Straathof heeft het perceel dan ook vier maal beregend met 15 mm. Dat gebeurt vanuit een bron, omdat beregenen met oppervlaktewater verboden is vanwege bruinrotgevaar.

De kunstmatige buitjes hebben niet weten te voorkomen dat de opbrengst dit jaar lager uitpakt dan

normaal. De hitte heeft Straathof tonnen gekost. Rooit hij normaal gesproken rond de 50 ton per hectare, dit jaar schat hij de opbrengst minstens tien procent lager.

Ook de zetting is kleiner dan normaal. „De vroegst gepote percelen vallen nog wel mee, maar de late hebben weinig tal. Zelfs Mona Lisa en Vivaldi, terwijl die rassen bij ons normaal gesproken altijd een prima zetting hebben. We hebben ze iets langer laten doorgroeiën dan normaal, omdat er voor de grotere maten ook wel belangstelling zal zijn.”

Prijs moet het doen

Straathof heeft vertrouwen in de afloop van het seizoen. „De stemming is goed. En dat mocht ook wel weer eens na een paar jaren met een magere prijs. Al ben ik bang dat de poterprijs niet boven die van de consumptie zal uitkomen.”

Hij prijst zich vooral gelukkig dat hij de mogelijkheid heeft om te beregenen. De problemen met doorwas, waar collega-pootgoedtelers aan de Waddenkust mee te maken, zijn aan hem voorbij gegaan. „Wat mij betreft hebben we elk jaar zo'n julimaand als dit jaar. Alleen laat die augustus maar zitten. We kunnen er makkelijker water opbrengen dan afhalen.”

Hoofdbreken bij oogst fritesaardappelen

Jacco Dekker draait aan de rand van het perceel in Krabbendijk een shaggy en zegt met een vleug sarcasme: 'Kijk de aardappelen eens mooi bloeien.' De Lady Olympia staat er nog groen op, maar dat is voor een laat ras in de eerste week van september niet ongewoon. De bloeiende planten in deze periode, de tweede bloei dit jaar, verraden echter doorwas. Een tiental meters in het perceel heeft de bedrijfsleider van akkerbouwbedrijf 't Jagthuys moeite om er een stoel uit te trekken. Met de knollen komt een grote wortelpruik mee.

Met het tal is het op dit perceel met 14 knollen dik in orde. Ook is het merendeel van de piepers al aardig grof en zit tegen een volwaardige frietpieper aan. „Deze kunnen de komende weken nog doorgroeien”, reageert Dekker. Aan enkele knollen zitten echter lange stellingen, waarvan op een enkeling kleine knolletjes beginnen te groeien. „Dit zie je terug op heel het perceel. Gelukkig zitten hier enkel nog wortels aan, waardoor het effect op het onderwatergewicht mee kan vallen.”

't Jagthuys is een commanditaire vennootschap aan de rand van het Zeeuwse dorp Krabbendijk. Het bedrijf is 178 hectare groot. Naast 32 hectare aardappelen staan winterarwe (70 ha), graszaad (30 ha),

suikerbieten (12 ha), uien (11 ha), luzerne (10 ha), vlas (9 ha) en cichorei (3 ha) in het bouwplan ingetekend. De 32 hectare aardappelen is verdeeld over de rassen Arcade (7 ha) en Lady Olympia (25 ha op twee percelen). Het vroegere ras Arcade gaat af land naar de naburige fabriek van LambWeston/Meijer in Kruiningen. De Lady Olympia slaat 't Jagthuys op en volgt later in het seizoen dezelfde weg. Dekker, die met een vaste medewerker het bedrijf runt, heeft de aardappelen medio april gepoot. Hij teelt het gewas op zware klei van percentages tussen de 45 en 60 procent afslibbaar. „Wij zijn gaan poten na de natte periode van begin april. Mooi op tijd. Daarna zat bijna alles tegen wat er maar tegen kon zitten”, zegt hij, doelend op de droogte in juli en de overmatige regen in augustus. Mogelijkheden om het gewas in juli te beregenen heeft Dekker vanwege het brakke water in Zeeland niet. „In juli is het natuurlijk bloedheet geweest. De ruggen zijn daarbij te warm geworden. En ja, daarna die regen in augustus. Ideale omstandigheden voor doorwas.”

Regenmeter overlopen

De percelen hebben in augustus niet onder water gestaan, zegt

Dekker. Op het land zien de ruggen er, ondanks de vele hoosbuien van augustus, nog prima uit. „Ik weet niet hoeveel het hier vorige maand exact heb geregend. Op den duur heb ik de regenmeter maar niet meer geleegd, maar over laten lopen.”

Het tweede perceel Lady Olympia, hemelsbreed een kilometer verder, staat er frisgroen bij. Het volle gewas toont nog geen enkel teken van slijtage. Opvallend genoeg is er geen spoor van phytophthora te vinden. Het kost moeite om tussen de ruggen door te lopen. „Zo hoort een gewas er midden juli uit te zien”, zegt Dekker. „Niet zeven weken later.” Het resultaat van een steekproef is teleurstellend. Het gewas staat nog enorm hoog en het loof neigt niet eens te gaan liggen, maar onder een stoel komen slechts zes tot zeven knollen naar boven. Het gros valt in de sortering middel en heeft dus een beperkt rendement in de fritesfabriek. Ook hier is uitgroei van de knollen te zien.

Groot dilemma

Het plaatst Dekker voor een groot dilemma. „Het gewas moet duidelijk nog weken groeien om beter te worden, maar die tijd heb ik eigenlijk niet. In de eerste helft van ok-

tober wil ik de aardappelen op deze zware grond er toch uit hebben. Anders wordt het veel tobben met het rooien als het gaat regenen. Dit betekent dat ik over een tot twee weken het gewas moet doodspuiten, al is het denk ik moeilijk dood te krijgen.” Hij stelt de daadwerkelijke beslissing zo lang mogelijk uit, maar Dekker heeft weinig zin te gokken op een droge oktobermaand (en zo nog extra groei meepikken). „Dat risico wil ik niet nemen.” De bedrijfsleider wil nog geen voorspelling doen over de opbrengst. Veel hangt af van de groeidagen deze maand. Maar of 't Jagthuys het 40 tons-contract met LambWeston/Meijer volledig kan vullen, durft Dekker niet te zeggen. „Het wordt krap.”

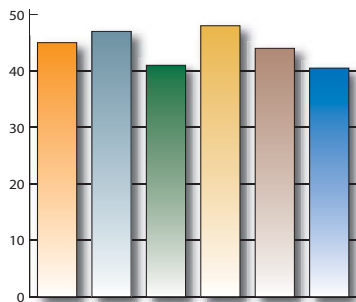
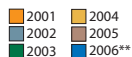
„Kijk, zo hoort een aardappelgewas er nu uit te zien”, zegt hij, wijzend naar het perceel Arcade. Het gewas is duidelijk aan het afsterven. In de rug hebben zich goed gevormde knollen ontwikkeld, met per plant een stuk of acht grove knollen. Enkel wat schurftplekken, doordat het perceel een boomgaard is geweest. Maar geen doorwas. „Het voordeel van een vroeg ras.”

'Het gewas zal moeilijk dood te krijgen zijn'

AARDAPPELOOGST IN DE EU***(X MILJOEN TON)**

* 15 oude lidstaten

** Schatting ZMP

Bron: www.aardappelinfo.nl

BELGIË

Uit proefrooingen van het Belgische onderzoeksinstituut PCA blijkt dat de aardappelen van de hoofdooft half augustus op 36 ton per hectare zaten. Dat is 5 ton per hectare lager dan een gemiddeld jaar en 1 ton minder dan vorig jaar. De kwaliteit is beduidend minder goed. Het gemiddelde percentage aardappelen met doorwas bedroeg 36 procent en het onderwatergewicht zat half augustus op 329 gram, tegenover 351 gram vorig jaar rond dezelfde tijd. Het areaal is 3 procent toegenomen tot 67.000 hectare, waarbij de groei vooral zit in de vroege rassen (+ tien procent). De hoofdmoot, Bintjes voor de bewaring, steeg 1 procent in areaal.

DUITSLAND

Het Duitse bureau voor landbouwstatistiek ZMP schat dat de totale oogst in Duitsland uitkomt op 9,8 miljoen ton. Dat is 15 procent minder dan in 2005, toen er 11,6 miljoen ton van het land kwam. De oogst is daarmee vergelijkbaar met die van 2003. De relatief kleine oogst is het gevolg van een combinatie van een lichte teruggang in het areaal (met 1 procent naar 274.000 ha) en het grillig verlopen groeiseizoen. Kwaliteitsproblemen zullen ervoor zorgen dat de netto-oogsthoeveelheid nog lager uitkomt. Het Duitse verbruik aan aardappelen is ongeveer 11,4 miljoen ton.

FRANKRIJK

Het areaal aardappelen in Frankrijk is licht gedaald ten opzichte van vorig jaar. Schattingen lopen uiteen van 1 tot 2 procent en daarmee zou het oppervlak ongeveer uitkomen op 101.000 hectare. Franse telers hebben vooral minder vroege aardappelen gezet, het areaal bewaaraardappelen is ongeveer gelijk gebleven. De UNPT, de vereniging van aardappel telers, denkt dat de opbrengst niet achterblijft bij vorig jaar. Wel zijn er in het noorden van Frankrijk problemen met doorwas in Bintjes.

GROOT-BRITANNIË

Het areaal aardappelen in Groot-Brittannië steeg ten opzichte van vorig jaar met 1,1 procent tot 127.250. Dat blijkt uit gegevens van de British Potato Council (BPC). Begin september lag de oogst aardig op schema (15 procent van het areaal geroid), ondanks de regen. Doorwas, groeischeuren, misvorming en schurft komen volgens de BPC vrij algemeen voor. Beregende percelen hebben na de hitte in juli nog kilo's bijgemaakt. Op onberegende percelen blijft de opbrengst flink achter bij normaal. Schattingen van de opbrengst heeft de BPC nog niet.

NEDERLAND

Recentere schattingen dan van juni zijn nog niet voorhanden. Toen werd ingeschat dat het Nederlandse areaal 3 procent zou groeien ten opzichte van 2005. De opbrengst van de vroege rassen viel beduidend lager uit dan vorig jaar, tot wel 35 procent. Bij de hoofdooft lijken de bruto-kilo's nog wel mee te vallen. De netto-kilo's vallen echter tegen, al zijn er nog onvoldoende gegevens om dit te kwantificeren.

HENDRIK LUTH, ZETMEELAARDAPPELTALER IN WEDDERMARKE:

Nog weinig doorwas in Seresta's

„Onvoorziene weersomstandigheden even buiten beschouwing gelaten, want in dit grillige klimaat weet je het maar nooit.” Akkerbouwer Hendrik Luth (44) uit Weddermarke heeft goede hoop dat hij over enkele weken 17 hectare Seresta's kan oogsten waarin nauwelijks doorwas zit.

Hij heeft al zijn aardappelen beregend en heeft daar een goed gevoel bij. Het gewas is dankzij de kunstmatige beregening in de droge periode nog groen en groeit nog volop door. Dat heeft volgens hem een belangrijk voordeel in de natte periode van de afgelopen weken. Door de groei wordt per dag tussen 4 en 5 mm water opgenomen door de plant en dat gebeurt niet in een gewas dat al doodgespoten of geklapt is. Daarbij zie je namelijk ook meer en langer water tussen de ruggen staan en dat is niet bevorderlijk voor de kwaliteit van het product.”

Luth heeft op zijn 45 hectare groot bedrijf een vrij eenvoudig bouwplan. Naast zetmeelaardappelen teelt hij bieten en gerst. De gerst is binnen en van goede kwaliteit. Nu de aardappelen nog. Luth heeft de laatste weken al menige stam opgetrokken en het valt niet tegen. Doorwas zit alleen wat op de hogere zandkoppen. „Als de doorwas doorzet, dan krijg ik meer kilo's maar minder zetmeel. Niet leuk maar belangrijker is hoe het product zich in de bewaring houdt. Ik bewaar de piepers in de schuur tot volgend jaar maart dus ze moeten

nog een hele poos gezond blijven.” Zo laat mogelijk rooien lijkt hem het beste want de rotte knollen op de lage en erg natte plekken kunnen dan op het land achterblijven. De Westerwoldse akkerbouwer heeft zijn zetmeelaardappelen vier keer beregend. Zijn bedrijf is ingesteld op beregenen. „Zonder kan het hier op deze droogtegevoelige zandgronden niet. Het is een soort verzekering waar ik niet buiten kan”. Luth wil niet geloven dat Seresta's zoveel gevoeliger voor doorwas zijn dan andere rassen. „In feite zijn alle rassen er gevoelig voor, zij het dat er nuances in kunnen zitten.”

Aanvaardbaar compromis

De ondernemer heeft voor zijn hele areaal zetmeelaardappelen gekozen voor het ras Seresta. „Seresta geeft vergeleken met andere rassen gemiddeld een iets hogere opbrengst en het pootgoed is relatief goedkoop. Van 1 hectare pootgoed van Seresta kun je 15 hectare uitpoten terwijl dat bij andere rassen aanzienlijk minder is. Bovendien is het ras relatief vroeg rijp en behoorlijk goed bewaarbaar. Een ras dat er met kop en schouders bovenuit springt, bestaat volgens mij niet. Seresta doet het op de meeste belangrijke punten wel goed en is daarom voor mij een zeer aanvaardbaar compromis.” De peters zijn begin mei gepoot. „Dat is best laat, maar het kwam zo uit. Dat is ook niet zo'n pro-

bleem want het is een ras dat al is uitgegroeid voor het eind van het groeiseizoen. Wat later poten kan dus wel. Ze staan nu ook nog volop in het loof. Ook natuurlijk dankzij het beregenen.” De ondernemer beschikt al sinds 1988 over zo'n installatie met een stationaire motor die water uit de sloot via een haspel met 310 meter slang met een diameter van 10 centimeter over de percelen uit giet. Zo gauw het veertien dagen droog is, wordt ie in werking gesteld. Per trek wordt 20 tot 25 millimeter water gegeven en hij is in de droge periode vier keer langs geweest.

Kwetsbare gronden

Akkerbouwers denken genuanceerd over het effect van beregenen. Luth twijfelt geen moment aan het positief effect. „Als je vrij hoge droogtegevoelige zandgronden hebt zoals hier dan kun je niet zonder. Als we niet hadden kunnen beregenen, dan zou de opbrengst met 25 ton per hectare afgelopen zijn. Nu verwacht ik een vrij normale opbrengst van tegen de 45 ton. Maar gezien de smalle marges op ons product kan ik me wel voorstellen dat er collega's zijn die op minder kwetsbare gronden niet aan beregenen beginnen.” Het staat voor Hendrik Luth vast dat Avebe minder product te verwerken krijgt. „Er is natuurlijk sprake van doorwas en de groei is op veel plaatsen minder goed geweest”.